

РЕЦЕНЗІЯ
доктора наук із соціальних комунікацій, професора Давидової І.О. на
дисертацію Чень Цзегена на тему
«Книжкова торгівля в соціокомунікаційному середовищі КНР»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності
029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Соціокомунікаційне середовище Китаю в третьому тисячолітті розвивається під впливом активних процесів цифровізації. Ці глобальні трансформації охоплюють широке коло документно-інформаційних установ, в тому числі і сферу книжкової торгівлі. Визначальною тенденцією її розвитку стає руйнуваннясталої системи «книжкова справа» з чітко визначеними галузями, діяльність яких спрямована на реалізацію конкретних соціальних функцій. Сьогодні такі «зони перехідності» до нового типу проявів книжкової індустрії на всіх соціокультурних рівнях впливають на формування соціальних реалій, в основі яких лежать механізми формування людини, суспільства, соціальної свідомості.

Актуальність теми представленого дисертаційного дослідження зумовлена нагальною потребою розроблення теоретико-методичних зasad розвитку книжкової торгівлі в соціокомунікаційному середовищі Китайської народної республіки в умовах цифрових трансформацій. В цьому контексті тема дисертаційного дослідження є своєчасною і важливою.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, результатів
і висновків дисертації досягається завдяки застосуванню
взаємодоповнюючого комплексу методологічного інструментарію:
соціокомунікативного, системного, історичного та соціокультурного підходів
у поєднанні з методами джерелознавчого пошуку та контент-аналізу потоку
профільних публікацій з теми дослідження у світових базах даних; методу
термінологічного, статистичного аналізу, методу класифікації і моделювання
та їх відповідністю меті й завданням дослідження.

Представлена наукова розвідка характеризується логікою та послідовністю викладу матеріалів, чіткістю та аргументацією. Структура дисертації відповідає меті, завданням, та відбиває авторську концепцію. Дисертаційна робота містить вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки, які певною мірою ілюструють та доповнюють дослідження дисертанта.

Приведений наприкінці роботи список використаних джерел з 209 найменувань свідчить про різноманітність ретельно опрацьованої здобувачем джерельної бази. Основний зміст викладено на 171 сторінці, загальний обсяг дисертаційної роботи – 202 сторінки.

Наукова новизна отриманих результатів дисертації Чень Цзегена полягає в тому, що в дисертаційній роботі було вперше представлено основні особливості книжкового ринку КНР в умовах цифровізації, узагальнено стратегії модернізації книжкових магазинів, що полягають у диверсифікації контенту та послуг, комбінації цифрових і фізичних активів, позиціюванні книготоргівельного закладу як культурного центру та запропоновано концептуальну модель розвитку книжкової торгівлі, яка завдяки диверсифікованим, багаторівневим, клієнтоцентричним, високотехнологічним та сервісоорієнтованим каналам дистрибуції забезпечує задоволення потреб держави, генераторів контенту та споживачів. Основними науковими результатами дослідження є: глибокий аналіз ролі партійних та державних органів у галузі організації і управління книжковою справою, обґрунтування ідеї оптимального поєднання державного регулювання та ринкових механізмів, що вносить суттєвий вклад у розвиток і реформування книжкової справи. При цьому, у дисертаційній роботі удосконалено періодизацію та оцінку розвитку книжкової справи КНР та збагачено терміносистему предметної галузі «книжкова торгівля». Важливими науковими здобутками автора є подальший розвиток класифікації установ книжкової торгівлі, висвітлення переваг електронної книжкової торгівлі у

подоланні просторово-часових бар'єрів, обґрунтування місця теорії книжкової торгівлі в системі книгознавчого знання.

Практичне значення рецензованого дослідження полягає в тому, що основні положення, висновки та рекомендації створюють теоретико-методичне та організаційне підґрунтя для формування системи книжкової торгівлі, яка на засадах поєднання державної підтримки та ринкових механізмів забезпечить рівний доступ до її послуг як на території КНР (внутрішня торгівля), так і за її межами (зовнішня торгівля). Перспективним є використання досвіду КНР в галузі книжкової торгівлі в інших країнах, зокрема в Україні. Практичне значення дисертаційного дослідження посилює використання її основних наукових положень при вдосконаленні й оновленні змісту та структури навчальних дисциплін у межах освітніх програм за спеціальністю 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа в Харківській державній академії культури, про що свідчить акт про впровадження.

Повнота викладу матеріалу в опублікованих наукових працях, зарахованих за темою дисертації. Основні наукові результати та висновки дисертаційного дослідження викладено у 8 публікаціях, серед яких 3 – статті в наукових фахових виданнях України. Матеріали апробаційного характеру (5 праць, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації), результати дослідження доповідалися на науково-теоретичних та науково-практичних конференціях. Усі результати та висновки дисертації здобувач одержав особисто, праць у співавторстві немає.

Структура та зміст дисертації, її завершеність та відповідність установленим вимогам щодо оформлення. Структура дисертації Чень Цзеген підпорядкована логіці дослідження, його меті, основним завданням та включає анотацію, вступ, три розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел та додатки.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації, наведено зв'язок роботи з науковими програмами та темами, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, визначено методологію, висвітлено

наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, представлено особистий внесок здобувача.

У першому розділі «**«Теоретико-методичні засади дослідження книжкової торгівлі як соціокомунікаційного феномену»**, який складається з двох підрозділів, дисертантом, під час всебічного узагальнення підходів українських і зарубіжних науковців до визначення сутності та напрямів наукової розробленості проблем книжкової торгівлі, досліджено еволюцію поглядів на книжкову торгівлю в книгознавчому пізнанні, визначено її місце в структурі книгознавства. Цілком слушно автор стверджує, що книжкова торгівля розглядається як об'єкт наукової рефлексії в межах книгознавства, а саме в — межах бібліополістики – наукової дисципліни, що вивчає теорію, історію, методику та організацію книгорозповсюдження.

У другому підрозділі визначено комплекс наукових підходів та методів наукового пізнання, пізнавальні можливості яких дали змогу всебічно, комплексно та системно дослідити об'єкт і предмет дослідження, при цьому дисертантом чітко визначено призначення кожного із методів та підходів. Зокрема, комплексне використання системного, соціокультурного та соціокомунікативного підходів, дозволило розглянути книжкову торгівлю як складний об'єкт, що функціонує в соціокомунікаційному та соціокультурному середовищі як в синхронному, так і в діахронному зрізі.

У другому розділі «**«Особливості функціонування книжкової справи КНР»**, який складається з трьох підрозділів, здобувачем було досліджено основні етапи розвитку, організації та управління книжковою справою КНР. Аналіз широкого спектру джерел з історії книжкової справи в КНР дозволив автору виділити в її еволюції чотири етапи, кожний з яких характеризується певними особливостями, зумовленими змінами в політичних, економічних, культурних та технологічних сферах. Обґрунтовано, що головними тенденціями розвитку книжкової справи в сучасному Китаї є збільшення кількості видань за назвами й тиражами; стабілізація кількості суб'єктів видавничої діяльності; нерівномірність у розташуванні видавництв;

виникнення потужних конкурентоздатних видавничих груп, що займають високі місця у світових рейтингах; зростання споживання книг на душу населення на фоні зростання цін на книжкову продукцію та скорочення співвідношення імпорту до експорту авторських прав.

Аналіз особливостей книжкової торгівлі як складової книжкової справи уможливив формування цілісного уявлення щодо книжкової торгівлі сучасного Китаю, дозволив автору виокремити різноманіття її видів.

У третьому розділі «**Книжкова торгівля КНР в умовах цифрових трансформацій**», який складається з трьох підрозділів, дисертантом обґрунтовано сучасні тенденції розвитку книжкового ринку, які визначаються цифровізацією книжкової індустрії. Цілком обґрунтовано автор стверджує, що для сучасного книжкового ринку КНР характерними рисами є домінування окремих потужних кампаній, об'єднання низки великих видавництв з іншими медіа та створення видавничих та медіа-груп, зростання обсягу книжкового ринку з одночасним зростанням сегменту інтернет-торгівлі, виникнення потужних інтеграцій видавничої діяльності з іншими галузями. В умовах цифровізації книжкової індустрії КНР інтернет-книгарні демонструють стабільне зростання обсягів охоплення ринку. Грунтовно досліджуючи означену проблематику, Чень Цзеген виокремлює чинники, що сприяли становленню та розвитку інтернет-книгарень. Серед них: розвиток і удосконалення Інтернету; виникнення та удосконалення пристрійв для читання цифрового контенту; виникнення та розвиток додатків для читання з електронних пристрійв; розвиток сервісів доставки видань; впровадження надійних платіжних систем; формування правового поля щодо авторського права в умовах мережевих комунікацій.

Відрадно, що автор аналізує і певні проблеми, які вимагають нагального вирішення, а саме: нерівномірність в охопленні населення послугами книжкової торгівлі; зменшення частки фізичних книжкових магазинів внаслідок швидкого розвитку електронної комерції; конкуренція між інтернет-книгарнями і платформами дистрибуції електронного контенту

тощо і для подолання цих проблем пропонує власну Концептуальну модель розвитку книжкової торгівлі КНР, в основі якої покладено тріаду «потреба – ресурс – результат».

У загальних висновках підсумовано основні наукові результати дисертаційного дослідження, які доводять, що поставлені мета та завдання дослідження були досягнуті та виконані в повному обсязі.

Список використаних джерел містить перелік ґрунтовних закордонних та українських праць, які стали науково-теоретичною основою даного дисертаційного дослідження. Загальні висновки до роботи є аргументованими та зваженими.

Відсутність порушення академічної добросередищності. Перевірка тексту дисертаційної роботи на унікальність через програмне забезпечення StrikePlagiarism дала змогу засвідчити відсутність текстових збігів. Уважне вивчення дисертації та наукових публікацій підтвердило наявність посилань на використані джерела, відсутність академічного plagiatu, елементів фабрикації та фальсифікації.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Високо оцінюючи результати дисертаційного дослідження Чень Цзеген, усе ж варто звернути увагу на деякі зауваження:

- у підрозділі 2.1 «Книжкова справа КНР: основні етапи розвитку» слід було б уточнити у вигляді діаграм статистичний аналіз розвитку книжкової індустрії Китаю;
- у дослідженні (підрозділ 2.2.) автор детально аналізує законодавчу базу розвитку книжкової справи Китаю, акцентуючи увагу на законах про авторське право, управління видавничою діяльністю, проте недостатньо уваги приділяється саме правозастосовчій діяльності у сфері книжкової торгівлі. Ця інформація могла б поглибити здобуті результати дослідження.

Однак, наведені зауваження не знижують загальну позитивну оцінку наукової та практичної цінності дисертаційного дослідження.

Загальний висновок. Дисертація Чень Цзеген «Книжкова торгівля в соціокомунікаційному середовищі КНР», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа, є завершеною науковою працею, яка містить нові та практично цінні наукові результати. Матеріал дисертації викладено відповідно до вимог Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40. Дисертація відповідає вимогампп. 6–9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а здобувач Чень Цзеген заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа.

Рецензент,
доктор наук із соціальних комунікацій,
професор, професор кафедри
цифрових комунікацій та
інформаційних досліджень

J. B. Clegg

Ирина ДАВИДОВА

